

Τα Δελφικά παραγγέλματα

<http://adiotos.wordpress.com/2010/08/02/delfika-paragelmata/>

«Ἐν δέ τῳ προνάῳ τά εν Δελφοῖς γεγραμμένα, ἐστίν ωφελήματα ἀνθρώποις».
Παυσανίας «Φωκικά»

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἱερεῖς δὲν ἔδιναν συμβουλές οὔτε ἀκούγαν τις ἐξομολογήσεις τῶν πιστῶν, ἀλλὰ ἀσχολοῦνταν μόνο με τὴν τέλεση τῶν θυσιῶν καὶ τῶν ἄλλων ἱεροτελεστιῶν. Ἡ ἠθικὴ ἐκπαίδευση καὶ καθοδήγηση τῶν πολιτῶν ξεκινούσε μὲν ἀπὸ τοὺς παιδαγωγούς καὶ παιδοτρίβες τῆς νεαρῆς ἡλικίας, ἀλλὰ συνεχίζοταν ἀργότερα στα μαντεῖα, τὰ ὁποῖα, ἐκτὸς ἀπὸ τις χρησιμοδοτήσεις τοὺς γιὰ τὰ μελλούμενα καὶ τις θελήσεις τῶν θεῶν, ἔδιναν καὶ ἓνα πλήθος ἠθικῶν παραγγελμάτων καὶ προτροπῶν συμβουλευτικῆς χαρακτῆρα γιὰ τὰ προβλήματα τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Περίοπτη θέση, βέβαια, κατείχε σε ὅλα αὐτὰ τὸ διάσημο σε ὅλο τὸν κόσμον Μαντεῖο τῶν Δελφῶν, τοῦ ὁποῖου τὰ ὁμώνυμα ἠθικὰ παραγγέλματα εἶχαν καταγραφῆ στυλοστοιχίῳ τοῦ προνάου τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, στὸ υπέρθυρο ἢ σε ἀκόμα σε διάφορες στήλες ποὺ εἶχαν τοποθετηθῆ περιμετρικὰ στὶς πλευρὲς τοῦ ναοῦ. Στὸ ἀέτωμα τοῦ ναοῦ δέσποζαν τὰ τρία σπουδαιότερα Δελφικὰ Παραγγέλματα, τὰ ὁποῖα εὐκόλως μποροῦσε νὰ διακρίνει ὁ πλησιάζων ἐπισκέπτης:

* Κάτω ἀριστερὰ τὸ ΓΝΩΘΙ ΣΑΥΤΟΝ (νὰ γνωρίζεις τὸν εαυτὸ σου).

* Κάτω δεξιὰ τὸ ΜΗΔΕΝ ἈΓΑΝ (νὰ κάνεις τὰ πάντα με μέτρο, ἀποφεύγοντας τὴν ὑπερβολή).

* Ἀνάμεσά τοὺς, στὴ κορυφή, τὸ περίφημο «ΕΝ ΔΕΛΦΟΙΣ Ε» (ἢ ΕΙ), γιὰ τὸ ὁποῖο ὁ ἱερέας τῶν Δελφῶν Πλούταρχος ἔγραψε ὀλόκληρη πραγματεία («Περὶ τοῦ εν Δελφοῖς Ε»), προσπαθώντας νὰ ἐρμηνεύσει τὴν ἀπωλεσθεῖσα σημασία τοῦ.

Στὸ βιβλίον τοῦ αὐτοῦ προτείνει διάφορες πιθανές ἐρμηνεῖες, μέσα ἀπὸ τις ἀπόψεις τῶν ὁμιλητῶν στὸς διαλόγους τοῦ. Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς τὸ συνδέουν ἐρμηνευτικὰ ἢ ἀριθμολογικὰ με τὸν ἴδιον θεὸ Ἀπόλλωνα ἢ ἐνδεχομένως με τὸν Πυθαγόρειον Ἀριθμὸν, τὴν πρώτη καὶ ἀπόλυτη αἰτία τῶν πάντων. Μία ἄλλη ἀποψη εἶναι ὅτι τὸ ΕΙ ἔχει τὴν ἐννοία τοῦ «ἐάν» ἢ εὐχολογικὰ – παρακλητικὰ

του «είθε». Ένας άλλος ομιλητής υποστηρίζει, με τη ίδια έννοια του «εάν», ότι το «ΕΙ» προτείνεται από το θεό Απόλλωνα στους φιλοσοφούντες, διότι «κανένα πράγμα δεν υπάρχει χωρίς αιτία και κανένας συλλογισμός χωρίς μία λογική υπόθεση». Μια τελευταία άποψη, του Αμμωνίου, υποστηρίζει ότι το Δελφικό «Ε» δε δηλώνει κανένα αριθμό, καμιά τάξη, σύνδεσμο ή ελλείπον μόριο μιας λέξης, αλλά είναι μια προσαγόρευση και προσφώνηση του θεού προς τον πλησιάζοντα επισκέπτη. Ο θεός χαιρετά τον επισκέπτη αποτεινόμενος προς αυτόν με το «Γνώθι σαυτόν» και ο επισκέπτης απαντά με το «ΕΙ» (Είσαι, Υπάρχεις), αναγνωρίζοντας την ύπαρξή του και «Είσαι Ένας» (ΕΙ ΕΝ), διότι είναι ο Α-ΠΟΛΛΙΝ, αυτός δηλαδή που δεν είναι για τους πολλούς.

Κατά την άποψή μας όλες αυτές οι ερμηνείες είναι ελλειμματικές και το «Ε» ή «ΕΙ» θα πρέπει να αποτελεί και αυτό ένα ηθικό Παράγγελμα, όπως και τα δυο άλλα εκατέρωθέν του, ή τουλάχιστον να τα συνοψίζει και ολοκληρώνει σε μια αρμονική ισορροπούσα τριάδα. Με την απλή, άμεση ερμηνεία του σαν «Είσαι» ή «Υπάρχεις» θα μπορούσε να σημαίνει ότι ΕΙΣΑΙ ή ΥΠΑΡΧΕΙΣ μόνον όταν έχεις γνωρίσει πλήρως τον εαυτό σου και δρας ακολουθώντας τη «Μέση Οδό» του μέτρου και της αρμονίας. Μια άλλη «αριθμητική» ερμηνεία του «Ε» θα μπορούσε να προέρχεται από την ίδια τη μορφή του, η οποία αποτελείται από τρία οριζόντια (όμοια) ευθύγραμμα τμήματα κι ένα τέταρτο κάθετο που τα ενοποιεί, δημιουργώντας έτσι μαζί την ιερή Πυθαγόρεια Τετρακτίνα, η οποία αποτελεί επίσης με αυτό τον τρόπο τη σύνθεση και ολοκλήρωση του «Γνώθι σαυτόν» και του «Μηδέν ἄγαν», έκαστο παράγγελμα των οποίων υποκρύπτει επίσης μέσα του τη μεσότητα ή ισορροπία μιας δυάδας άκρων: Της άγνοιας και δοκησιοφίας από τη μια μεριά και της έλλειψης και υπερβολής από την άλλη.

Τα Δελφικά Παραγγέλματα, που θεωρούνταν αρχικά σαν προτροπές και «λόγοι» του ίδιου του θεού Απόλλωνα, αποδόθηκαν αργότερα στους περίφημους επτά σοφούς της αρχαίας Ελλάδας (Θαλή το Μιλήσιο, Πιπτακό το Μυτιληναίο, Βίαντα τον Πρηγέα, Σόλωνα τον Αθηναίο, Κλεόβουλο το Ρόδιο, Περίανδρο τον Κορίνθιο και Χίλωνα το Λακεδαιμόνιο). Το Μαντείο των Δελφών έπαιξε γενικά έναν περισπούδαστο ρόλο στην ηθική εκπαίδευση του ελληνικού γένους με βάση τα πρότυπα του Λόγου (Σοφίας ή Αυτογνωσίας), του Μέτρου και του Ρυθμού, με άλλα λόγια του Κάλλους της Απολλώνειας διδασκαλίας, η οποία συνοψίζεται στα τρία προαναφερθέντα μέγιστα

αποφθέγματα-παραγγέλματα του ΕΝ ΔΕΛΦΟΙΣ ΕΙ, του ΓΝΩΘΙ ΣΑΥΤΟΝ και του ΜΗΔΕΝ ΑΓΑΝ.

Γενικότερα, τα Δελφικά παραγγέλματα είναι λιτές αποφθεγματικές εκφράσεις, δύο έως πέντε λέξεων, μεστές σοφίας, με συμβουλευτικό και προτρεπτικό χαρακτήρα που επιτάσσουν την αρετή και δημιουργούν από μόνα τους, συνολικά, μια πλήρη ηθική διδασκαλία.

1. ΕΠΟΥ ΘΕΩ. Να ακολουθούμε τον θεό.
2. ΘΕΟΥΣ ΣΕΒΟΥ. Να σεβόμαστε τους θεούς.
3. ΓΟΝΕΙΣ ΑΙΔΟΥ. Να σεβόμαστε τους γονείς μας.
4. ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ ΑΙΔΟΥ. Να σεβόμαστε τους μεγαλύτερους.
5. ΙΚΕΤΑΣ ΑΙΔΟΥ. Να σεβόμαστε αυτούς που μας ικετεύουν.
6. ΣΕΑΥΤΟΝ ΑΙΔΟΥ. Να σεβόμαστε τον εαυτό μας.
7. ΦΟΝΟΥ ΑΠΕΧΟΥ. Να μη φονεύουμε.
8. ΟΡΚΩ ΜΗ ΧΡΩ. Να μην ορκιζόμαστε.
9. ΟΥΣ ΤΡΕΦΕΙΣ, ΑΓΑΠΑ. Να αγαπάμε αυτούς που τρέφουμε.
10. ΕΣΤΙΑΝ ΤΙΜΑ. Να τιμάμε το σπίτι μας.
11. ΓΑΜΟΥΣ ΚΡΑΤΕΙ. Να σεβόμαστε τον γάμο μας.
12. ΓΑΜΕΙΝ ΜΕΛΛΟΝ ΚΑΙΡΟΝ ΓΝΩΘΙ. Να παντρευόμαστε την κατάλληλη στιγμή.
13. ΕΞ ΕΥΓΕΝΩΝ ΓΕΝΝΑ. Να προσπαθούμε να συγγενεύσουμε με καλούς ανθρώπους.
14. Ο ΜΕΛΛΕΙΣ ΔΟΣ. Να δίνουμε φροντίδα (αγάπη) σε όσους νοιαζόμαστε.
15. ΗΤΤΩ ΥΠΕΡ ΔΙΚΑΙΟΥ. Να μαχόμαστε για το δίκαιο, το καλό, το σωστό, το χρήσιμο.
16. ΦΡΟΝΕΙ ΘΝΗΤΑ. Να σκεφτόμαστε όπως αρμόζει σε θνητούς (όχι ως θεοί).

17. ΕΥ ΠΑΣΧΕ ΘΝΗΤΟΣ. Να υπομένουμε ότι συμβεί ως θνητοί.
18. ΑΡΧΕ ΣΕΑΥΤΟΥ. Να κυριαρχούμε (επιβαλλόμαστε) του εαυτού μας (αυτοπειθαρχία).
19. ΘΥΜΟΥ ΚΡΑΤΕΙ. Να συγκρατούμε τον θυμό μας.
20. ΟΜΙΛΕΙ ΠΡΑΩΣ. Να ομιλούμε με πραότητα.
21. ΗΔΟΝΗΣ ΚΡΑΤΕΙΝ. Να είμαστε εγκρατείς.
22. ΓΛΩΤΤΑΝ ΙΣΧΕ. Να συγκρατούμε τη γλώσσα μας.
23. ΓΛΥΤΤΗΣ ΑΡΧΕ. Να κυριαρχούμε στη γλώσσα μας.
24. ΜΗ ΘΡΑΣΥΝΟΥ. Να μην είμαστε θρασεείς.
25. ΑΡΡΗΤΑ ΜΗ ΛΕΓΕ. Να μην αποκαλύπτουμε μυστικά.
26. ΛΕΓΕ ΕΙΔΩΣ. Να λέμε ό,τι γνωρίζουμε.
27. ΟΦΘΑΛΜΟΥ ΚΡΑΤΕΙ. Να ελέγχουμε ό,τι βλέπουμε.
28. ΠΙΝΩΝ ΑΡΜΟΖΕΣ. Όταν πίνουμε, να είμαστε συγκρατημένοι.
29. ΑΚΟΥΣΑΣ ΝΟΕΙ. Να κατανοούμε αφού ακούσουμε (να αντιλαμβανόμαστε με τα μάτια του νου).
30. ΦΡΟΝΗΣΙΝ ΑΣΚΕΙ. Να καλλιεργούμε τη σκέψη, νου, μυαλό...
31. ΜΕΛΕΤΕΙ ΤΟ ΠΑΝ. Να μελετάμε τα πάντα.
32. ΒΟΥΛΕΥΟΥ ΧΡΟΝΩ. Να σκεπτόμαστε τα χρήσιμα.
33. ΓΝΟΥΣ ΠΡΑΤΤΕ. Να πράττουμε με επίγνωση.
34. ΠΑΣΙ ΔΙΑΛΕΓΟΥ. Να συνδιαλεγόμαστε με όλους.
35. ΑΚΟΥΕ ΠΑΝΤΑ. Να ακούμε τα πάντα.
36. ΑΚΟΥΩΝ ΟΡΑ. Όταν ακούμε, βλέπουμε.
37. ΔΟΞΑΝ ΔΙΩΚΕ. Να επιδιώκουμε τη δόξα ή να γνωρίζουμε και άλλες γνώμες.
38. ΔΟΞΑΝ ΜΗ ΛΕΙΠΕ. Να μην υποτιμούμε τη δόξα.
39. ΚΑΛΟΝ ΤΟ ΛΕΓΕ. Να λέμε το ορθό, το δίκαιο, την αλήθεια.

40. ΕΥΛΟΓΕΙ ΠΑΝΤΑΣ. Να λέμε καλά λόγια για όλους.
41. ΟΣΙΑ ΚΡΙΝΕ. Να κρίνουμε με αγιότητα.
42. ΕΥΓΕΝΕΙΑΝ ΑΣΚΕΙ. Να είμαστε ευγενείς ή να έχουμε ευγενική ψυχή.
43. ΦΙΛΟΦΡΟΝΕΙ ΠΑΣΙΝ. Να αγαπάμε τους πάντες (ανθρώπους) και τα πάντα.
44. ΕΥΠΡΟΣΗΓΟΡΟΣ ΓΙΝΟΥ. Να είμαστε ευπροσήγοροι (παρηγορητικοί).
45. ΕΥΦΗΜΟΣ ΙΣΘΙ. Να έχουμε καλή φήμη.
46. ΕΥΦΗΜΙΑΝ ΑΣΚΕΙ. Να χρησιμοποιούμε την καλή μας φήμη.
47. ΦΥΛΑΚΗΝ ΠΡΟΣΕΧΕ. Να είμαστε σε εγρήγορση.
48. ΟΜΟΙΟΙΣ ΧΡΩ. Να συναναστρεφόμαστε με τους ομοίους μας.
49. ΟΡΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ. Να προνοούμε για το μέλλον.
50. ΥΒΡΙΝ ΜΙΣΕΙ. Να μη βρίζουμε, να μισούμε την ύβρη.
51. ΕΥΧΟΥ ΔΥΝΑΤΑ. Να ευχόμαστε με όλη τη δύναμη της ψυχής μας (αληθινά).
52. ΧΡΗΣΜΟΥΣ ΘΑΥΜΑΣΕ. Να εκτιμούμε τους χρησμούς.
53. ΦΙΛΟΙΣ ΒΟΗΘΕΙ. Να βοηθάμε τους φίλους.
54. ΦΙΛΙΑΝ ΑΓΑΠΑ. Να αγαπάμε τη φιλία.
55. ΦΙΛΟΙΣ ΕΥΝΟΕΙ. Να ευνοούμε (βοηθάμε) τους φίλους.
56. ΦΙΛΙΑΝ ΦΥΛΑΤΤΕ. Να διαφυλάττουμε τη φιλία.
57. ΦΙΛΩ ΧΑΡΙΖΟΥ. Να είμαστε πάντα διαθέσιμοι στους φίλους μας (ή σε αυτούς που αγαπάμε).
58. ΝΕΩΤΕΡΟΝ ΔΙΔΑΣΚΕ. Να διδάσκεις τους νεότερους.
59. ΥΙΟΥΣ ΠΑΙΔΕΥΕ. Να εκπαιδεύουμε τα παιδιά μας.
60. ΣΟΦΙΑΝ ΖΗΤΕΙ. Να αναζητούμε τη σοφία ή να είμαστε φιλομαθείς (φίλοι της σοφίας).
61. ΜΑΝΘΑΝΩΝ ΜΗ ΚΑΜΝΕ. Να μην κουραζόμαστε να μαθαίνουμε.

62. ΓΝΩΘΙ ΜΑΘΩΝ. Να γνωρίζουμε αφού μάθουμε.
63. ΣΟΦΟΙΣ ΧΡΩ. Να συναναστρεφόμεστε με σοφούς ή να χρησιμοποιούμε τη σοφία τους.
64. ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΓΙΝΟΥ. Να γίνουμε φιλόσοφοι.
65. ΣΑΥΤΟΝ ΙΣΘΙ. Να μη χάνουμε τον εαυτό μας.
66. ΓΝΩΘΙ ΣΑΥΤΟΝ. Να γνωρίζουμε τον εαυτό μας (πρώτα).
67. ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΑΝΤΕΧΟΥ. Να προσηλώνομαστε στην εκπαίδευσή μας και να υπομένουμε τις δυσκολίες της.
68. ΗΘΟΣ ΔΟΚΙΜΑΖΕ. Να επιδοκιμάζεις το ήθος.
69. ΤΕΧΝΗ ΧΡΩ. Να ασκούμε ή να χρησιμοποιούμε την τέχνη.
70. ΕΥΕΡΓΕΣΙΑΣ ΤΙΜΑ. Να εκτιμούμε τις ευεργεσίες που μας γίνονται.
71. ΑΓΑΘΟΥΣ ΤΙΜΑ. Να τιμούμε τους αγαθούς (τις καλές πράξεις των άλλων).
72. ΕΠΑΙΝΕΙ ΑΡΕΤΗΝ. Να επαινούμε την αρετή (ή τον ενάρετο).
73. ΤΥΧΗΝ ΝΟΜΙΖΕ. Να έχουμε κατά νου το τυχαίο που θα συμβεί (πρόληψη).
74. ΤΥΧΗ ΜΗ ΠΙΣΤΕΥΕ. Να μην πιστεύουμε στην τύχη (στα τυχερά παιχνίδια) ή να μη γινόμαστε τυχοδιώκτες.
75. ΤΥΧΗΝ ΣΤΕΡΓΕ. Να αποδεχόμαστε τα μοιραία γεγονότα-ατυχίες της ζωής μας.
76. ΕΓΓΥΗΝ ΦΕΥΓΕ. Να αποφεύγουμε να εγγυόμαστε για κάποιον ή για κάτι.
77. ΧΑΡΙΝ ΕΚΤΕΛΕΙ. Να κάνουμε χάρες.
78. ΕΥΤΥΧΙΑΝ ΕΥΧΟΥ. Να ευχόμαστε ευτυχία.
79. ΟΝΕΙΔΟΣ ΕΧΘΑΙΡΕ. Να εχθρεύεσαι τον χλευασμό.
80. ΥΒΡΙΝ ΑΜΥΝΟΥ. Να προφυλάσσεσαι από την ύβρη.
81. ΛΕΓΕ ΠΡΑΤΤΕ ΔΙΚΑΙΑ. Να πράττουμε δίκαια.

82. ΚΡΙΝΕ ΔΙΚΑΙΑ. Να κρίνουμε δίκαια ή να είμαστε δίκαιοι στην κριτική μας.
83. ΑΔΙΚΕΙΝ ΜΙΣΕΙ. Να μισούμε την αδικία.
84. ΚΡΙΤΗΝ ΓΝΩΘΙ. Να γνωρίζουμε τον κριτή μας.
85. ΑΔΩΡΟΔΟΚΗΤΟΣ ΔΙΚΑΖΕ. Να δικάζουμε χωρίς δωροδοκία.
86. ΑΙΤΙΩ ΠΑΡΟΝΤΑ. Να αιτιολογούμε όσα μάς συμβαίνουν.
87. ΥΙΟΙΣ ΜΗ ΚΑΤΑΘΑΡΡΕΙ. Να μην αποκαρδιώνουμε τα παιδιά μας.
88. ΚΟΙΝΟΣ ΓΙΝΟΥ. Να είμαστε κοινωνικοί.
89. ΑΠΟΚΡΙΝΟΥ ΕΝ ΚΑΙΡΩ. Να αποκρινόμαστε τον κατάλληλο καιρό.
90. ΠΡΑΤΤΕ ΑΜΕΤΑΝΟΗΤΩΣ. Να πράττουμε με σιγουριά (δίχως αμφιβολίες).
91. ΕΛΠΙΔΑ ΑΙΝΕΙ. Να δοξάζεις την ελπίδα (να μην απογοητευόμαστε ή να μη χάνουμε την ελπίδα μας).
92. ΤΩ ΒΙΩ ΜΑΧΟΥ. Να μαχόμαστε (αγωνιζόμαστε) για τη ζωή.
93. ΑΤΥΧΟΥΝΤΙ ΣΥΝΑΧΘΟΥ. Να συμπάσχουμε με τον δυστυχή.
94. ΧΡΟΝΟΥ ΦΕΙΔΟΥ. Να εκμεταλλευόμαστε τον χρόνο μας.
95. ΠΕΡΑΣ ΕΠΙΤΕΛΕΙ ΜΗ ΑΠΟΔΕΙΛΙΩΝ. Να μη διστάζουμε να τελειώνουμε ό,τι αρχίζουμε.
96. ΕΠΙΤΕΛΕΙ ΣΥΝΤΟΜΩΣ. Να πληρώνουμε (τελειώνουμε) αμέσως ή χωρίς αναβολή.
97. ΚΑΙΡΟΝ ΠΡΟΣΔΕΧΟΥ. Να δεχόμαστε τον χρόνο.
98. ΓΗΡΑΣ ΠΡΟΣΔΕΧΟΥ. Να αποδεχόμαστε το γήρας.
99. ΑΜΑΡΤΑΝΩΝ ΜΕΤΑΝΟΕΙ. Να μετανοούμε για τις ανομίες, λάθη, αμαρτίες μας.
100. ΕΡΙΝ ΜΙΣΕΙ. Να μισούμε την έριδα (φιλονικία).
101. ΟΜΟΝΟΙΑΝ ΔΙΩΚΕ. Να επιδιώκουμε την ομόνοια (ειρήνη, ομοψυχία).
102. ΒΙΑΣ ΜΗ ΕΧΟΥ. Να αποφεύγουμε τη βία.

103. ΒΙΑΝ ΜΗΔΕΝ ΠΡΑΤΤΕΙΝ. Να μην κάνουμε τίποτα με βία.
104. ΝΟΜΩ ΠΕΙΘΟΥ. Να πειθαρχούμε στον νόμο ή να είμαστε νομοταγείς.
105. ΤΟ ΚΡΑΤΟΥΝ ΦΟΒΟΥ. Να φοβόμαστε τον ανώτερο (ή τον άρχοντα).
106. ΘΝΗΣΚΕ ΥΠΕΡ ΠΑΤΡΙΔΟΣ. Να πεθαίνουμε για την πατρίδα.
107. ΕΧΘΡΟΥΣ ΑΜΥΝΟΥ. Να προφυλασσόμαστε από τους εχθρούς μας.
108. ΕΠΙ ΡΩΜΗ ΜΗ ΚΑΥΧΩ. Να μην καυχόμαστε για τη δύναμή μας.
109. ΜΗ ΑΡΧΕ ΥΒΡΙΖΕΙΝ. Να μην κυριαρχούμε με αλαζονεία.
110. ΛΑΒΩΝ ΑΠΟΔΟΣ. Όταν λαμβάνουμε, να δίνουμε.
111. ΕΥΓΝΩΜΩΝ ΓΙΝΟΥ. Να είμαστε ευγνώμονες.
112. ΠΡΟΝΟΙΑΝ ΤΙΜΑ. Να εκτιμούμε τη βοήθεια από όπου και αν προέρχεται.
113. ΥΦΟΡΩ ΜΗΔΕΝΑ. Κανέναν να μην βλέπουμε με καχυποψία.
114. ΑΛΛΟΤΡΙΩΝ ΑΠΕΧΟΥ. Να απέχουμε από κακίες, δολοπλοκίες (αλλότρια).
115. ΨΕΓΕ ΜΗΔΕΝΑ. Να μην κατηγορούμε κανέναν.
116. ΔΙΑΒΟΛΗΝ ΜΙΣΕΙ. Να μισούμε τη διαβολή (να μη βάζουμε λόγια).
117. ΦΘΟΝΕΙ ΜΗΔΕΝΙ. Κανέναν να μην φθονούμε ή ζηλεύουμε.
118. ΑΠΕΧΘΕΙΑΝ ΦΕΥΓΕ. Να Να αποφεύγεις την απέχθεια (κακία).
119. ΕΧΘΡΑΣ ΔΙΑΛΥΕ. Να διαλύουμε τις έχθρες.
120. ΚΑΚΙΑΝ ΜΙΣΕΙ. Να μισούμε την κακία.
121. ΚΑΚΙΑΣ ΑΠΕΧΟΥ. Να απέχουμε από την κακία.
122. ΔΟΛΟΝ ΦΟΒΟΥ. Να φοβόμαστε τον δόλο.
123. ΑΠΟΝΤΙ ΜΗ ΜΑΧΟΥ. Να μην κακολογούμε αυτόν που είναι απών.
124. ΠΛΟΥΤΕΙ ΔΙΚΑΙΩΣ. Να πλουτίζουμε δίκαια.
125. ΔΙΚΑΙΩΣ ΚΤΩ. Να αποκτούμε τίμια (δίκαια).
126. ΠΟΝΕΙ ΜΕΤ' ΕΥΚΛΕΙΑΣ. Να κοπιάζουμε δίκαια.

127. ΠΛΟΥΤΩ ΑΠΟΣΤΕΙ. Να αποστασιοποιούμαστε από τον πλούτο.
128. ΧΡΩ ΧΡΗΜΑΣΙ. Να χρησιμοποιούμε τα χρήματά μας.
129. ΔΑΠΑΝΩΝ ΑΡΧΟΥ. Να ελέγχουμε τις δαπάνες μας.
130. ΕΧΩΝ ΧΑΡΙΖΟΥ. Όταν έχουμε, να χαρίζουμε.
131. ΧΑΡΙΖΟΥ ΕΥΛΑΒΩΣ. Λογικά να χαρίζουμε.
132. ΚΤΩΜΕΝΟΣ ΗΔΟΥ. Να ευχαριστιόμαστε με αυτά που αποκτάμε.
133. ΕΡΓΑΖΟΥ ΚΤΗΤΑ. Να κοπιάζουμε για πράγματα άξια κτήσης.
134. ΜΕΤΡΟΝ ΑΡΙΣΤΟΝ. Κάθε τι που έχει μέτρο είναι άριστο, δηλαδή το καλύτερο.
135. ΜΗΔΕΝ ΑΓΑΝ. Τίποτα να μην είναι υπερβολικό.
136. ΕΥΣΕΒΕΙΑΝ ΦΥΛΑΤΤΕ. Να είμαστε ευσεβείς.
137. ΑΙΣΧΥΝΗΝ ΣΕΒΟΥ. Να σεβόμαστε την εντροπή.
138. ΚΙΝΔΥΝΕΥΕ ΦΡΟΝΥΜΩΣ. Με σύνεση και λογική να κινδυνεύουμε.
139. ΜΗ ΕΠΙ ΠΑΝΤΙ ΛΥΠΟΥ. Να μη λυπόμαστε για το κάθε τι.
140. ΑΛΥΠΩΣ ΒΙΟΥ. Να επιδιώκουμε να ζούμε χωρίς λύπες.
141. ΤΕΛΕΥΤΩΝ ΑΛΥΠΟΣ. Να πεθαίνουμε χωρίς λύπη.
142. ΙΔΙΑ ΦΥΛΑΤΤΕ. Να προστατεύουμε τα δικά μας.
143. ΤΟ ΣΥΜΦΕΡΟΝ ΘΗΡΩ. Να κυνηγάμε το καλό μας.
144. ΣΕΑΥΤΟΝ ΕΥ ΠΟΙΕΙ. Να κάνουμε ό,τι καλύτερο για τον εαυτό μας.
145. ΠΡΟΓΟΝΟΥΣ ΣΤΕΦΑΝΟΥ. Να τιμούμε τους προγόνους.
146. ΕΠΙ ΝΕΚΡΩ ΜΗ ΓΕΛΑ. Να μην κοροϊδεύουμε τους νεκρούς.
147. ΕΠΑΓΓΕΛΟΥ ΜΗΔΕΝΙ. Να μη διατάζουμε κανέναν.
148. ΠΑΙΣ ΩΝ ΚΟΣΜΙΟΣ ΙΣΘΙ, ΗΒΩΝ ΕΓΚΡΑΤΗΣ, ΜΕΣΟΣ ΔΙΚΑΙΟΣ, ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ ΣΟΦΟΣ. Παιδιά να είμαστε κόσμιοι, έφηβοι εγκρατείς, άνδρες δίκαιοι, γέροντες σοφοί.

Εκτός, πάντως, από τα παραπάνω, υπάρχουν και άλλες αρχαιοελληνικές ηθικές ρήσεις και γνωμικά μεστότατα σοφίας, όπως π.χ. τα εξής:

* Καλώς πένεσθαι μάλλον, η πλουτεῖν κακώς (Καλύτερα να είσαι φτωχός και δίκαιος παρά πλούσιος και άδικος) (Αντιφάνη).

* Ζημίαν αίρείσθαι μάλλον η κέρδος αίσχρόν (Να προτιμάς τη ζημιά πιο πολύ παρά το αισχρό κέρδος) (Χίλωνα).

* Ὑπέρ σεαυτοῦ μη φράσης εγκώμιον (Μην επαινείς ποτέ τον εαυτό σου) (Μενάνδρου).

* Ευτυχών μη ἴσθι υπερήφανος, άπορησας μη ταπεινού (Όταν ευτυχήσεις να μην είσαι υπερήφανος και όταν βρίσκεσαι σε δυσκολία να μην ταπεινώνεσαι) (Κλεόβουλου και Περίανδρου).

* Μη προπετώς τούς ανθρώπους, μητε μέμφεσθαι μητε επαινείν (Να μην κατηγορείς ούτε να επαινείς με επιπολαιότητα τους ανθρώπους) (Πλάτωνα).

* Ὁ μέλλεις πράττειν, μη πρόλεγε, άποτυχών γάρ γελασθηση (Αυτό που πρόκειται να κάνεις να μην το διαλαλείς από πρώτα, γιατί αν αποτύχεις θα γελοιοποιηθείς) (Πιττακού).

* Δόλιον άνδρα φεύγε παρ' ολου του βίου (Να αποφεύγεις τον δόλιο άνθρωπο σε όλη σου τη ζωή) (Μενάνδρου).

* Πρός κέντρα μη λάκτιζε, μη πταίσας μογης (Να μην κλωτσάς τα αγκάθια, γιατί με τα κτυπήματα μπορεί να πληγωθείς) (Αισχύλου).

* Βία μηδέ πράττειν (Να μην κάνεις τίποτα με τη βία) (Κλεόβουλου).

* Τό ξίφος άμφιβαλου προς μη φόνον αλλά ες άμυναν (Να μη σύρεις το ξίφος για να φονεύσεις, αλλά για να αμυνθείς) (Φωκυλίδη).

* Ἰσχυρόν οντα, πράον είναι, οπως οί πλησίον αιδώνται μάλλον η φοβώνται (Όταν έχεις ισχύ να είσαι πράος, για να σε σέβονται οι άλλοι και όχι να σε φοβούνται) (Χίλωνα).